

1935 Genel Seçimlerinde Afyonkarahisar Bağımsız Milletvekili: Berç Keresteciyan Türker

The Independent Member of Parliament from Afyonkarahisar in the 1935 General Elections: Berç Keresteciyan Türker

Doktora Öğrencisi Yüksel YILDIRIM¹

Öz

Mustafa Kemal Atatürk'ün girişimleri ile 29 Ekim 1923 tarihinde yeniden düzenlenen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına sunulmuştur. Değiştirilen kanun metninin birinci maddesine göre hâkimiyet kayıtsız şartsız millete verilerek Türkiye Devleti hükümet şeklinin cumhuriyet olduğu kabul edilmiştir. Zamanın koşullarına uygun ve süreç içinde yapılan inkıaplardan biri de 5 Aralık 1934 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Seçim Kanununda yapılan değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler 8 Şubat 1935 genel seçimlerinde uygulama alanı bulmuştur. Böylece hem kadınlara seçme ve seçilme hakkı hem de azınlıklara bağımsız milletvekili seçilme hakkı tanınmıştır. Bu çalışmada 8 Şubat 1935 milletvekili seçimlerinde Afyonkarahisar ili bağımsız milletvekili adayı Berç Keresteciyan Türker ele alınmıştır. Keresteciyan'ın adaylığının basına nasıl yansıdığı, basına hangi açıklamalarda bulunduğu, İstanbul Ermeni Cemiyeti'nin yaklaşımının nasıl olduğu ve hangi faaliyetler gerçekleştirdiği ele alınmıştır. Böylece cumhurbaşkanlığı cumhuriyet arşivi belgeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanakları, Cumhuriyet, Akşam, Son Posta, Milliyet, Anadolu, Afyonnews, Kocatepe, Yozgat, YeniŞafak, Hürriyet ve Zaman gazetelerindeki haberler ve fotoğraflar kullanılmıştır. Bu bağlamda seçim günü yaşanan gelişmeler, yapılan merasim, sandık alayının ayrıntıları ve Keresteciyan'ın meclis konuşmaları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, seçim, Afyonkarahisar, azınlık, Berç Keresteciyan Türker

Makale Türü: Araştırma

Abstract

With the initiatives of Mustafa Kemal Atatürk, Teşkilat-ı Esasiye Election Law, which was reorganized on October 29, 1923, was submitted to the approval of the Turkish Grand National Assembly. According to the first article of the amended law text, sovereignty was given to the nation unconditionally and the government of the Turkish State was accepted as the Republic. One of the reforms made in line with the conditions of the time and in the process was the changes made in the Teşkilat-ı Esasiye Election Law dated 5 December 1934. These changes were enacted in the 8 February 1935 general elections. Thus, both women were given the right to vote and be elected, and the minority had the right to be elected as an independent deputy. In this study, Berç Keresteciyan Türker, the independent deputy candidate of Afyonkarahisar province in the 8 February 1935 parliamentary elections, is discussed. How Keresteciyan's candidacy was reflected in the press, what statements he made to the press, what was the approach of the Istanbul Armenian Association and what activities he was carried out in are discussed. Thus presidential republic archive documents, Minutes of the Grand National Assembly of Türkiye, the news and photographs in the newspapers Cumhuriyet, Akşam, Son Posta, Milliyet, Anadolu, Afyonnews, Kocatepe, Yozgat, YeniŞafak, Hürriyet and Zaman were used. In this regard the developments on the Election Day, the ceremony, the details of the ballot box procession and the Keresteciyan is parliamentary speeches were revealed.

Keywords: Republic of Türkiye, elections, Afyonkarahisar, minority, Berç Keresteciyan Türker

¹Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, yuksel.yldrm63@gmail.com

Article Type: Research

Giriş

Kanun-i Esasi'nin 1876 yılında yürürlüğe girmesiyle milletvekili seçim yasası hazırlanmış, fakat 23 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyet'in ilanı ile onaylanmış ve bu seçim kanununa uygun olarak 17 Aralık 1908 genel seçimleri yapılmıştır. Daha sonra 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul işgal edilmiş ve Mebusan Meclisi dağıtılmıştır. Heyet-i Temsiliye başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla 19 Mart 1920 genel seçimleri yapıldıktan sonra 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip Büyük Millet Meclisi açılmıştır (Türkmen, 2008: 140). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk genel seçimleri 28 Haziran 1923 tarihinde yapılmış, bu seçimlerde yürürlükte olan iki dereceli seçim sisteminin² bazı maddelerinde değişiklikler yapılarak uygulanmıştır (Erkmen, 2019: 615; Olgun, 2011: 13).³ Her ne kadar iki dereceli seçim kanunu 1946 yılına kadar uygulanmış (Kayalı, 1995: 268) olsa da dönemin koşulları, yaşanan değişimler, gelişmeler ve gerçekleştirilen inkılaplar anayasanın seçim kanununda değişikliklerin yapılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Şöyle ki 1927 genel seçimlerinde bağımsız milletvekili adaylarına yer verilmezken 1931 genel seçimlerinde bağımsız adaylar için otuz kişilik kontenjan bırakılmıştır. 8 Şubat 1935 yılı genel seçimleri ise ilklerin yaşandığı bir seçim olmuştur, çünkü cumhuriyet tarihinde kadınlar ilk kez seçme ve seçilme hakkını kullandığı gibi azınlıklara da bağımsız milletvekili olma hakkı verilmiştir (Olgun, 2011: 15).⁴

5 Aralık 1934 tarihinde Başvekil ve Malatya Milletvekili İsmet İnönü ve iki yüz elli sekiz milletvekili ile birlikte Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun seçimlerle ilgili 10 ve 11. maddelerinin değiştirilmesi ve buraya yeni bir madde eklenmesi teklifini Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunmuştur (TBMMZC, 1934: 80-88). Meclise sunulan bu kanun tasarısı vesilesiyle Başvekil İsmet İnönü, mecliste uzun bir konuşma yapmış, özellikle kadınlarının Türk tarihindeki yeri, milletin mukadderatı üzerindeki etkisine değinmiştir. Devamında Türk kadınına verilecek siyasi hakların bir lütuf olmadığını, çünkü Türk tarihinden beri zaten mevcut olan hakları olduğuna dair açıklamada bulunmuştur. Başvekilin ardından söz alan Konya Milletvekili Refik, Şebinkarahisar Milletvekili Sadri Maksudi, Sivas Milletvekili İsmail Mehmet ve Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce teklif edilen kanun tasarısı ile ilgili düşüncelerini beyan etmişlerdir (TBMMZC, 1934: 80-88). Yapılan konuşmalardan sonra anayasa ve seçim kanununda değişiklik yapılmasını öngören kanun tasarısı meclis onayına sunulmuş, mecliste hazır bulunan iki yüz elli sekiz milletvekilinin oybirliği ile kabul edilmiştir (TBMMZC, 1934: 80-88). Böylece Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 10 ve 11. maddeleri, 22 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk vatandaşı milletvekili seçme hakkına sahiptir ve 30 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk vatandaşı milletvekili seçilebilir, şeklinde değiştirilmiştir. Yapılan değişiklik 11 Aralık 1934 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmî Gazete, 1934: 2877).

Bu makale, Türkiye Cumhuriyet tarihinin siyasi alanda 8 Şubat 1935 tarihli genel seçimlerde yaşanan gelişmelerin ayrıntılarını kapsamaktadır. Böylece bu çalışmada seçim kanununda yapılan değişiklikler sonucu azınlıklara da bağımsız milletvekili olma hakkının verilmiş olduğu bilgisi ortaya konulmuş, azınlık bağımsız milletvekilleri özelinde de Afyonkarahisar bağımsız Milletvekili Berç Keresteciyan Türker ele alınmıştır. Bu bağlamda 8 Şubat 1935 genel seçimlerinde Berç Keresteciyan Türker'in basın açıklamaları, röportajlar, aday destekleyen İstanbul Ermeni Cemiyeti'nin basın açıklamaları ve faaliyetleri, seçim günü

² İntihab-ı Mebusan Kanunu, yani iki dereceli seçim sistemi 1877'de kabul edilmiş, fakat bu seçim yasası 1908 yılında onaylanmıştır. Aynı seçim kanununda bazı madde değişiklikleri yapılarak 1946 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (TBMMZC, 1923: 373; Kayalı, 1995: 268). Bu iki dereceli seçim kanununa göre 25 yaşını doldurmuş, kısıtlı olmayan Türk vatandaşı erkekler birinci seçmenler sayılır, bu seçmenler aynı şartları taşıyan, herhangi bir suçta bulunmamış ve vergi vermekle yükümlü olan ikinci seçmenleri seçer, ikinci seçmenler de milletvekili adaylarına oy vererek vekilleri seçmiş olurlar (Alkan, 2006: 142).

³ İki dereceli seçim sistemi uygulaması ile 1946 yılına kadar yapılan genel seçimler için bkz: (Erkmen, 2019: 608-622)

⁴ Osmanlı Devleti'nde seçim uygulamaları, Türkiye Devleti'nin kuruluşundan 1950'ye kadar olan süreçte genel seçimlerde yapılan uygulamalar ve seçim kanununda yapılan değişiklikler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: (Olgun, 2011: 1-36).

yapılan merasim ve sadık alayının ayrıntıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi beşinci dönem milletvekilliği süresinde mecliste söz aldığı konular hakkında bilgi verilmiştir.

Böylelikle T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) belgeleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC) belgeleri temel kaynak olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte 1935 yılı gazetelerinden Akşam, Anadolu, Cumhuriyet, Milliyet, Son Posta ve Zaman gazeteleri taranmış, konu ile ilgili haberlerden faydalanılmıştır. Aynı zamanda Afyonnews, Kocatepe, Yozgat, YeniŞafak ve Hürriyet gazetelerinde Berç Keresteciyan Türker ile ilgili çıkan haberler incelenmiştir. Konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, araştırma inceleme kaynaklar ile çalışma desteklenmiştir. Böylece bu çalışma ile hem Berç Keresteciyan Türker'in hayatına dair önemli bilgilere ulaşılmış hem de seçim gününün gelişmeleri ayrıntılarıyla ilk defa ortaya konulmuştur.

1. 8 Şubat 1935 Milletvekili Genel Seçim Hazırlıkları

8 Şubat 1935 Cuma günü yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem milletvekili seçimlerine hazırlıklar aylar öncesinden başlamıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk başkanlığında İstanbul Dolmabahçe Sarayında 1 Şubat 1935 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Başkanlık Divanı toplanmıştır. Toplantıya katılmak üzere Ankara'da bulunan Başvekil İsmet İnönü, Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Kâtibi Recep Peker, İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya ve Adliye Bakanı Şükrü Saraçoğlu İstanbul'a geçmiş, heyet Kurultay Başkanı Kazım Özalp, vali, emniyet müdürü ve milletvekilleri tarafından karşılanmış ve Dolmabahçe Sarayına geçmişlerdir. İki gün süreyle devam eden toplantıda yeni milletvekili adaylarının tespit işlemleri yapılmıştır (Cumhuriyet, 1935). Düzenlenen toplantının akabinde 3 Şubat 1935 günü Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk tarafından bir beyanname yayımlanmıştır. Beyanname Parti Genel Başkanlık Divanı'nın aldığı karara göre yeni meclise bağımsız milletvekillerin de girmesine imkân vermek amacıyla parti aday listesinde on altı ilde birer milletvekili aday yerinin boş bırakıldığı belirtilmiştir.⁵ Bununla birlikte beyanname bağımsız milletvekili adaylarında cumhuriyetçi ve milliyetçi olma şartı yer almaktadır, ayrıca Cumhuriyet Halk Fırkasının programından başka kendi programlarını oluşturup serbest çalışabilecekleri maddesi de bulunmaktadır. Böylelikle bağımsız milletvekillerinin mecliste fikir belirtip tenkitler yapmaları sonucu meclis çalışmalarının kuvvetleneceği düşünülmüştür (Cumhuriyet, 1935; Son Posta, 1935; Milliyet, 1935; Akşam, 1935; Zaman, 1935; Anadolu, 1935).

Seçim kanununda yapılan değişiklikler ile kadınlara cumhuriyet tarihinde ilk defa seçme ve seçilme hakkı tanınmış ve milletvekili aday listesinde on yedi kadın milletvekili adayına yer verilmiştir (Sezer, 1998; Özer, 2013).⁶ Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün 3 Şubat 1935 tarihli beyannamesinde dikkat çeken diğer bir nokta ise azınlıklara da bağımsız milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmiş olmasıdır. Alınan bu karar özellikle azınlık vatandaşlar tarafından büyük bir sempati ile karşılanmıştır (Cumhuriyet, 1935- vd.). Böylelikle azınlıklardan bağımsız milletvekili adaylığına yoğun ilgi olmuştur, fakat azınlıklardan Doktor Nikola Taptas, Berç Keresteciyan Türker, Doktor Samuel Abravaya ve İstemat Zihni Türk ulusunun milletvekili olarak bağımsız milletvekili adaylıklarını açıklamışlardır. Böylelikle Türk vatandaşı milletvekili olarak adaylığını koyanlardan biri de Ermeni asıllı Berç Keresteciyan Türker olmuştur (Cumhuriyet, 1935- vd.).

Berç Keresteciyan Türker, bağımsız milletvekili adaylığını Afyonkarahisar ilinden göstermiş ve bir basın açıklamasında bulunmuştur. Kendisinin bir Türk vatandaşı olduğunu ve memleketin gelişip ilerlemesi için bütün kalbiyle çalışmayı amaç edindiğini belirtmiştir. Ayrıca

⁵ Bağımsız milletvekili adayları için Afyon, Ankara, Antalya, Çankırı, Denizli, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Sivas, Kastamonu, Konya, Niğde, Muğla, Kütahya, Tokat ve Yozgat olmak üzere 16 ilde birer milletvekili kontenjanı bırakılmıştır (Cumhuriyet, 1935).

⁶ Siyasal süreç içinde kadınların faaliyetleri, Cumhuriyet'in ilanından sonra kadın hakları konusunda yaşanan gelişmeler, Türk kadınının faaliyetleri ve kadınların 1930, 1933 ve 1934 yılında elde ettiği siyasi haklar, ilk kadın milletvekilleri hakkında kısa bilgi ve onların meclisteki çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: (Sezer, 1998: 889- 905; Özer, 2013: 131- 168).

Mustafa Kemal Atatürk'ün tesis ettiği cumhuriyet rejimi ve cumhuriyet halk fırkasının devletçi, milliyetçi, laik, inkılapçı, halkçı programındaki esaslar neticesinde ülkede on sene zarfında büyük gelişmelerin yaşandığını belirtmiş ve kendisinin de devletin bir ferdi olarak cumhuriyetin devamlılığı ve yükselmesi için kendisine bir yol çizmiş olduğunu ifade etmiştir. Açıklamasının devamında, *Ben de bir azınlık temsilcisi olarak değil, bir Türk vatandaşı sıfatıyla Afyonkarahisar'dan bağımsız milletvekili adaylığımı koyuyorum*, ifadesiyle Türk vatandaşı olarak bağımsız milletvekili adaylığını kamuoyu ile paylaşmıştır (Cumhuriyet, 1935; Akşam, 1935; Son Posta, 1935; Milliyet, 1935). Azınlık bağımsız milletvekilli adaylarının yaptığı basın açıklamalarını değerlendiren *Anadolu* gazetesi, özellikle Türk vatandaşı olarak adaylığını açıklayan bağımsız milletvekili adaylarının seçilip meclise girme ihtimallerinin çok yüksek olduğuna dair haberleri seçimden günler önce paylaşmıştır (Anadolu, 1935).

2. Kigork Berç Keresteciyan Türker

Berç Keresteciyan Türker'in (İstanbul. d.1870- ö.1949) (Pamukciyan, 2003: 271) hayatı ve ailesiyle ilgili literatürde mevcut bilgilerin çok sınırlı olmasından dolayı kendisinin 15 Şubat 1935 tarihli röportaj sırasında vermiş olduğu bilgiler kendisi ve ailesi hakkında ayrıntılar ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Akşam gazetesi muhabirlerinden H. F. rumuzlu muhabir, Berç Keresteciyan Türker ile yaptığı röportajı *8 Dil Konuşan, Günde 10 Saat Çalışan Bir Saylavımız* başlığı ile paylaşmıştır. Röportajın soru cevap kısmına geçmeden önce Keresteciyan hakkında kısa bir bilgi veren gazete muhabiri, onun çalışkan, dürüst, erdemli ve hoş sohbetiyle tanınan bir kişi olduğunu, ayrıca spor, güzel sanatlar ve Türk edebiyatıyla ilgilendiği belirtmiştir. Bununla birlikte başta Türkçe olmak üzere Ermenice, Rumca, İngilizce, Fransızca ve İtalyanca dillerini son derece iyi konuşup yazdığını, Almanca ve İspanyolcayı da konuşmak üzere sekiz dil bildiği açıklamıştır. Ayrıca Keresteciyan'ın ailesinde birçok dil aliminin bulunduğunu, dokuz dil konuşan *Türkçenin İstikak Lügati*⁷ adlı eserin müellifi ünlü dilbilimci Bedros Keresteciyan Efendi'nin⁸ onun amcası olduğu bilgisini vermiştir (Akşam, 1935).

Berç Keresteciyan Türker, ailesinin kim olduğu sorusuna cevap verirken babasının gümrükte şube müdürlüğü yapan Mıgırdiç Efendi, büyük babasının mimarlık mesleğini yapan Dolmabahçe Sarayı'nın inşasında görev almış Kayserili Kevork Efendi olduğu bilgisini vermiştir. Ayrıca annesi tarafından büyük babasının Tophanede bankerlik yapan Artin Ağa olup kendisinin Yalova'da da pek çok hamamları olduğunu,⁹ bu hamamların miras olarak dayısına intikal ettiğini ve sonra hazine tarafından satın alındığını açıklanmıştır. Aile fertleri hakkında bilgi vermeye devam Keresteciyan, amcası Bedros Efendi'nin kendisine hakiki babalık yaptığını ve dokuz dil bildiği konusu üzerinde durmuştur. Bedros Keresteciyan'ın Maliye Tercüme Kalemi Müdürü olduğunu, Türkçe dilini fevkalade iyi bildiğini, ayrıca maliye ve banka işlerine de oldukça vakıf olmasından dolayı kendisine hocalık ettiğini ifade etmiştir. Konuşmasının devamında kendisinin Galatasaray (Mekteb-i Sultani) ve Robert Kolej'de okuduğunu belirten

⁷ Fransızca kaleme alınan eser "Dictionnaire Etymologique de la Langue Turque" başlığı ile 1912 yılında Bedros Keresteciyan'ın yeğeni tarafından düzenlenerek Londra'da basılmıştır, ayrıntılı bilgi için bkz: (Keresteciyan, 1912).

⁸ Bedros Keresteciyan (d. 1840 İstanbul- ö. 1909 İstanbul) Ermeni asllı Osmanlı dilbilimci, gazeteci, mütercim ve Türkçenin ilk etimolojik sözlüğünü hazırlamıştır, ayrıntılı bilgi için bkz: (AnaBritannica, 13; 204).

⁹ Berç Keresteciyan Türker, Yalova'ya hala gider misiniz, sorusu üzerine şu bilgileri vermiştir. Yalova'nın ailesi üzerinde büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiş, devamında büyük babası Artin Ağa'nın av meraklısı bir kişi olduğunu, bir gün Yalova'da avlanırken köylü kadınlarının hamama gittiklerini görünce kendisi de hamama gitmiş ve faydasını gördüğünü belirtmiştir. Büyük babasının sarayla da işleri olduğunu, bir gün baş kadın efendi romatizmalarından şikâyet edince Yalova'daki hamamların romatizmaya çok iyi geldiğini tavsiye etmiştir. Kadın efendi hamama gidip faydasını görünce Hünkâr buna sevinmiş ve Artin Ağa'yı çağırılmışlar, Hünkâr'ın *Benden ne dilerisin*, sorusuna, *Ne dileyeceğim... o hamamları bana veriniz!*.. demiş ve Hünkâr da Yalova hamamlarını Artin Ağa'ya başışladığını açıklamıştır. Ardından dedesinin civar çiftlikleri aldığı, hamamları tamir ettiğini ve bir gün hamamdayken Ligor isminde bir eşkiyanın 20- 30 silahlı adamıyla hamama basıp para isteyince 200 altın verdiğini, fakat sonradan bu silahlı adamlardan birçoğunu çiftlikte işe alarak eşkiyalıktan kurtardığını belirtmiştir. Oraların sonra miras yoluyla dayısına geçtiğini, ondan da hazineye geçtikten sonra oraları bir Fransız kiralayarak otel ve tesisler yapmış, bu Fransız bir gün eşi ve yanlarında bulunan genç kız ile hamama gittiklerinde eşkiyalar onun kurusu ve genç kızı kaçırp on bin lira fidye istemişlerdir. Bu Fransız'ın Osmanlı Bankası ile muamelesi olduğunu, bankaya gelip durumu kendisine anlattığını belirten Keresteciyan, kasadan on bin çıkarıp kendisine verdiğini, böylece adamın eşini ve genç kızı kurtardığını anlatmıştır. Berç Keresteciyan, bir zamanlar eşkiya yatağı olan Yalova'nın şimdiki mamur haline ve büyük emniyetine bakın, diyerek sözlerini bitirmiştir (Akşam, 1935).

Berç Keresteciyan, otuz sekiz yıl bankacılık yaptığını ve Hilali Ahmer'de çalıştığını ve orada gayet iyi arkadaşları olduğunu belirtmiştir (Akşam, 1935). Berç Keresteciyan Türker'in eğitim konusunda verdiği bilgilerden çift lise mezunu olduğu düşünülmemelidir. Çünkü Galatasaray Lisesi, 1870 ve 1880 yıllarında ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim vermekteydi. Bu bağlamda ilköğretimi Galatasaray'da, lise eğitimini de Robert Kolej'de görmüş olduğu söylenebilir. Röportaj sırasında gazete muhabiri ek olarak Berç Keresteciyan'ın Hilali Ahmer'e büyük hizmetleri olduğunu, fakat kendisi bu hizmetleri dile getirmeyen bir kişiliğe sahip olduğunu açıklamış, ardından onun İstanbul'dan ayrılan İngiliz ordusunun 300.000 liralık malını Hilali Ahmer'e devrettiğini ve Anadolu harekâtına para yardımı yaptığı bilgisini vermiştir (Akşam, 1935).

Bağımsız milletvekili seçilen Berç Keresteciyan Türker'e seçilmiş olmayı nasıl karşıladınız sorusuna verdiği cevapta, yurttaşların kendisine göstermiş olduğu büyük bir onur olarak ifade etmiş, seçilmeyi minnettarlıkla kabul ettiğini belirtmiştir. Ayrıca memlekette eskiden belki bir din ve isim farkının olduğunu, fakat bugün böyle bir meselenin mevzubahis olmadığını, hatta bir Katolik monsenyörü bir gün kendisine dünyada her din müsavidir, elverir ki onu taşıyan bir insan olsun dediğini, kendisinin de bu düşünceye hak verdiğini belirterek ülkede din farkı olmadığı gibi son dil inkılabı ile memlekette ad farkının da kalmadığını açıklamıştır. Gençliğimizi nasıl buluyorsunuz sorusuna da on yaşından beri yıllarını sınırsız bir çalışma ile geçirdiğini belirten Berç Keresteciyan Türker, günde on saat çalıştığını, tatil günlerini de spor ile geçirdiğini ve memleketin gençliğini de tabii olarak böyle görmek istediğini ifade etmiştir. Gençlere hitap ederken spora önem vermelerini, aynı zamanda fikir ve kültür işleriyle de uğraşmalarını özellikle tavsiye etmiş, onların daha sonra bir aile sahibi olacaklarını unutmamalarını istemiştir. Öncelikle genç adamların bir gün aile geçindirecekleri için iyi çalışmalarını, genç kızların da dudak, tırnak boyalarına verdikleri önem kadar bir gün anne olacaklarını düşünmeye ayırmaları gerektiğini belirtmiştir. Çünkü onların memleketin refahı ve menfaatine hizmet edecek çocuklar yetiştireceklerini açıklamıştır. İyi çocuk büyütme memleketin esas temeli olduğunu, özellikle de Lafonte'nin ağustos böceği ile cırcır böceği hikayesini akıllarından çıkarmamalarını tavsiye etmiştir (Akşam, 1935).

Berç Keresteciyan Türker, mecliste nasıl çalışacaksınız, bir planınız var mı sorusuna, şimdilik bütün gayesinin memlekete hizmet etmek olduğunu, işe başlamadan vaatlerde bulunmayı doğru bulmadığını belirtmiştir. Ayrıca vaziyeti yakından görmek, işleri yakından takip etmek gerektiğini ve memleket için gerekli gördüğü şeyleri dostane bir surette söyleyeceğini açıklamıştır. Daha sonra memlekette var olan muhalefet fırkalarının katiyen aleyhinde olduğunu, Türkiye'nin el ele vererek çalışılacak bir yurt olduğu üzerinde durmuştur. Aynı zamanda memlekette azınlık meselesi olmadığı gibi bir muhalefet fırkasının olmasını da gereksiz gördüğünü, çünkü kendisinin de bir azınlık milletvekili değil, Türk ulusunun milletvekili olduğunu açıklamıştır. Bu bilgilerin yanı sıra günlük yaşamı hakkında da bilgiler veren Berç Keresteciyan, iş hayatı süresinde günde on saat çalıştığını, hiçbir zaman hastalanmadığı gibi işini de aksatmadığını belirtmiştir. Hatta milletvekili olmadan önce, yani bankadaki görevi sonrasında Ada'ya geçerek kalabalıktan uzak bir hayat sürdürdüğünü, çünkü şehirde kendisini cezbedecek bir şey olmadığını ifade etmiştir. Ada'da spor yaptığını, kayıkla uğraştığı gibi güzel sanatlarla uğraştığını açıklamış, özellikle musikiye ve edebiyata merakının fazla olduğu da vermiş olduğu bilgiler arasındadır (Akşam, 1935).

Berç Keresteciyan Türker'in Millî Mücadeleye ve Mustafa Kemal Paşa'ya desteği de olmuştur ki Mustafa Kemal Paşa, Bandırma vapuru ile Samsun yolculuğuna çıktığı sırada İngiliz İşgal Kuvvetleri vapuru Karadeniz'de batırma planı yapmışlardır. Bu bilgiyi haber alan Keresteciyan, tehlikeli durumu Paşa'nın avukatı Sadettin Ferit (Talay) Bey'e bildirerek yolculuk esnasında gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamıştır (Biçici, 2019: 90-91; YeniŞafak 2013; Yozgat 2018; Afyonnews 2019; Hürriyet 2001; Kocatepe 2021). Ayrıca Millî Mücadele döneminde Anadolu'daki milli kuvvetlere para ve cephane yardımı yapmış, hizmetleri karşılığında İstiklal Madalyası almıştır. Aynı zamanda Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın yapımı

için yüklü miktarda bağışta bulunmuş ve Ziraat Bank' ta çalışmıştır. TBMM V. Dönem 1935 yılı genel seçimleri ile Afyonkarahisar ili bağımsız milletvekili olarak meclise girmiştir. 1936 yılında Berc Keresteciyan'a Atatürk tarafından Türker soyadı verilmiştir (Erat, 2020: 303; Biçici, 2019: 87).

3. 8 Şubat 1935 Seçimleri

Genel seçimlere günler kala Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, 5 Şubat 1935 Salı günü bir beyanname yayımlanmış ve geçen dört yıl içinde yapılan işlere kısaca değinip yapılması ön görülen konular hakkında bilgi vererek halktan destek istemiştir (Cumhuriyet, 1935- vd.). Mustafa Kemal Atatürk, Türk ulusunun kadın ve erkek seçmenlerine seslenirken; bir yurdun en değerli varlığının yurttaşlar arasında milli birliğin olması, birbirleriyle iyi geçinen, çalışkanlık ve kabiliyetlerinin olgunluğu olduğunu belirtmiştir. Ulusun varlığını ve hürriyetini korumak için canını ve her şeyini ortaya koymaya karar vermiş olmak, bir ulusun en yenilmez silahı ve koruma vasıtası olduğu üzerinde durmuştur. Bu sebeple Türk ulusunun idaresinde ve korunmasında milli birlik, milli duygu ve milli kültür hedeflendiğinden en yüksek ideale ulaşılabileceğini açıklamıştır. Bununla birlikte ikinci seçmenlerden bir istekte bulunarak bağımsız milletvekilli adaylarına oy vermelerini özellikle vurgulamıştır (Cumhuriyet, 1935; Zaman, 1935).

Siyasi alanda yaşanan bu gelişmeler karşısında Ermeni Cemaati'nin Laik Ermeniler İdare Heyeti Başkanı Vahan Sürenyan, gayrimüslim Türklerin de milletvekili seçilmelerine çok sevindiklerini açıklamıştır. Türk inkılabının prensiplerini tatbik ederek maddi, manevi, içtimai sahada vatani vazifelerinin taktir edildiğini görmekle büyük sevinç içinde olduğunu ifade etmiştir. Açıklamasının devamında Sürenyan, Türk Ermenilerinden özellikle Berç Keresteciyan'ın Türk vatandaşı milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girme şerefini kazanması durumunda bütün Türk Ermenilerinin iftihar vesilesi olacağını belirtmiştir. Bu suretle Türk Ermenileri de vatanın siyasal işlerine fiilen iştirak edip vatani vazifelerini hakkıyla ifa etmek fırsatını bulmuş olacaklarını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1935). Aynı zamanda Başkan Vahan Sürenyan, olağanüstü bir toplantı düzenlemiş, milletvekili seçimi münasebetiyle yapılacak olan merasim ve sandık alayına Türk Ermenilerinin de katılmasına karar verdiğini açıklamış, Atatürk ve hükümet büyüklerine teşekkür etmiştir (Cumhuriyet, 1935). Böylece İstanbul'daki Türk Ermenilerinden Laik İdare Heyeti üyeleri, bayanlar, öğretmenler ve öğrencilerin otomobilleri ile merasime katılacaklarını açıklamıştır (Cumhuriyet, 1935). Aynı zamanda Beyoğlu Ermeni Mütevelli Heyeti, sandık alayına katılanların üzerine serpmek üzere bol miktarda Konfeti (Şeker) hazırlamıştır. Bununla birlikte başta Kumkapı Patrikhanesi olmak üzere bütün Ermeni mektep ve müesseseleri bayraklarla süslenmiş, gece ışıklandırılmayla aydınlatılmak üzere hazır hale getirilmiştir (Cumhuriyet, 1935).

Büyük bir farklılık gösteren 1935 milletvekili seçimlerinde kadınların seçme seçilme hakkını kullanması, azınlıkların milletvekili olması ve özellikle bağımsız adaylara oy verilsin açıklamalarının yapılması önemli siyasi adımlardan biri olmuştur. Bu gelişmelerin basındaki yansımaları şöyle olmuştur. Bugün Türkiye Cumhuriyeti için en ziyade iftihar edilecek şeylerden biri de demokrasinin kıymetini böyle taktir etmektedir (Zaman, 1935). Şenlik Var... Cuma günü yurdun her yanında milletvekili seçimi şenliği yapılacaktır (Anadolu, 1935). İstanbul Belediyesi tarihi ve kıymetli Meşrutiyet'in ilk Meclisi Mebussan seçimlerinde kullanılan oy sandığı çıkararak süsleyip hazırlamıştır (Son Posta, 1935). Milletimizin bu yıl ki seçim şenliği katmerli oluyor. Çünkü medeni dünyadaki birçok ulusu geride bırakan Türk kadını, seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Bugün ulusun mutluluğunu görmek için seçim işlerinde gösterdiği tutkuya bakmak yeterli olacaktır vb. haberler paylaşılmıştır (Cumhuriyet, 1935).

Seçim akşamı İstanbul bayraklarla donatılmış, sandık alayı için bir kamyon ve oy sandığı bayrak ve çiçeklerle süslenmiş, konvoy için 400 otomobil kiralanmıştır. Sandık alayı ve seçim merasimi için sabah 07.30 de Belediye Başkan Yardımcısı Hamid Bey ile teftiş heyeti üyeleri belediyeye gelmiş ve süslenmiş oy sandığı kamyonete konulmuştur. Konvoyun başında

motosikletli polisler, belediye başkan yardımcısı otomobili, oy sandığını taşıyan kamyonet, teftiş heyeti otomobilleri ve iştirak edenler ile tertip edilen alay Taksim'e hareket etmiştir. Taksim'de gerek radyodan gerekse Şehir Bاندosu nameleri eşliğinde Vali Muhittin Üstündağ, İl Parti Heyet Başkanı Dr. Cemal Tunca, heyet üyeleri, şehir meclis üyeleri, üniversite rektörü, üniversite öğrencileri ve kalabalık halk kitlesinin katılımı ile sandık alayı beklenmiştir. Sandık alayının Taksim'e gelmesi ile birlikte milletvekili adaylarından Nakiye Hamın ve Refik Ahmet beşer dakika konuşma yapmışlardır. Nakiye Hanım, milli hakimiyetin ilerleme savaşında eşi görülmeyen bir diriliş gösterdiğini ifade etmiştir. Ardından Refik Ahmet, hakimiyeti millinin yolu cumhuriyet abidesinden geçer, bu nedenle seçim sandığı oyların kullanılacağı yere götürülmeden önce cumhuriyet abidesine getirildiğini belirterek konuşmasını tamamlamıştır (Cumhuriyet, 1935- vd.). Konuşmalardan sonra vali öncülüğünde cumhuriyet abidesine¹⁰ çelenk bırakılmış ve şehir bandosu eşliğinde İstiklal Marşı okunmuştur. Ardından Taksim'den yayalar ile birlikte hareket eden kalabalık alayın başında şehir bandosu, ardında oy sandığının bulunduğu kamyonet, valinin otomobili ve diğer otomobiller, alayın etrafını saran kadınlı erkekli sancak taşıyan insanlar ve kalabalık halk kitlesi Galatasaray'a kadar konvooya eşlik etmiştir. Sandık alayı Eminönü, Ankara Caddesi, Fatih, Beyazıt güzergahını takip ederek İstanbul Üniversitesi önüne geldiğinde yoğun bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. Oy sandığı bando takımının çaldıkları nameler eşliğinde İstanbul Üniversitesi konferans salonuna görülmüştür. Onları salon kapısında Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Kâtibi Recep Peker ve eşi karşılamıştır. Yerine konulan sandığın kapağı vali tarafından açılarak içinin boş olduğu halka gösterilmiştir. İlk oylar Recep Peker ve eşi tarafından kullanılmıştır. Ardından sırayla İstanbul semtlerine göre seçmenler oylarını kullanmışlardır¹¹ (Cumhuriyet, 1935- vd.). Seçimler bittikten sonra yeni milletvekili adayları için İstanbul Halkevi sosyal yardım şubesi seçim şerefine Perapalas'ta bir balo düzenlemiştir (Cumhuriyet, 1935- vd.).

8 Şubat 1935 Cuma günü yapılan seçim sonuçlarına bakıldığında Cumhuriyet Halk Fırkası adaylarının 17'si kadın olmak üzere toplam 399 milletvekili seçilmiştir. Bağımsız adaylar için 16 aday yeri boş bırakılmış olmasına rağmen 13 milletvekili seçilmiştir.¹² Aynı zamanda Türk vatandaşı milletvekili olarak bağımsız adaylığını koyanlardan Dr. Nikola Taptas Ankara'dan, Berç Keresciyan Afyonkarahisar'dan, İstemat Zihni Eskişehir'den, Dr. Samuel Abravaya Niğde'den milletvekili seçilmiş ve meclise girmişlerdir (Cumhuriyet, 1935- vd.).

Bağımsız adayların aldıkları oy sayısı şöyledir (Akşam, 1935- vd.).

1. General Ali Fuat Cebesoy (Konya)	1352 oy
2. Dr. Nikola Taptas (Ankara)	1273 oy
3. Halil (İzmir)	1157 oy
4. Mitat Şükrü (Sivas)	868 oy
5. Emekli General Şefik (Denizli)	707 oy

¹⁰ **Taksim Cumhuriyet Anıtı:** Taksim Cumhuriyet Anıtı, İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica'ya yaptırılmış ve kendisine yardımcı olmak üzere Mimar Sinan Üniversitesi öğrencileri arasında düzenlenen yarışmada birinci olan Sabiha Ziya ve Hadi Bara Milli Eğitim Bakanlığı tarafından İtalya'ya gönderilmiştir. Yaklaşık 2,5 yılda tamamlanan anıtın yapımında taş ve bronz kullanılmış, mali kaynak için komisyonlar oluşturulmuş, komisyonda yer alan Berç Keresteciyan tarafından yüklü bir bağış yapılmış ve halktan bağış toplanmıştır. 84 ton ağırlığında olan anıt Roma'dan İstanbul'a 1928'de gemi ile getirilmiştir. Açılış töreni 8 Ağustos 1928 tarihinde yapılmış, fiziksel özelliği bakımından anıtın kaide ve çevre düzeni mimar Giulio Mongeri tarafından dizayn edilmiştir. Türklerin bağımsızlık savaşını tasvir eden anıt hem Atatürk'ü hem de yeni düzeni tasvir eden bir heykeldir. Bu anıtın yerleşim planı, önünde törenlerin yapılacağı çevre düzenlemesine sahiptir. Anıtın bir yüzünde Mustafa Kemal Atatürk, askerlerin önünde durmaktadır, diğer yüzünde ise Mustafa Kemal Atatürk sivil kıyafetlerle ve yanında İsmet Paşa ve Fevzi Paşa, asker ve siviller ile birlikte yeni Türkiye'nin kuruluşu canlandırılmıştır. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün arkasında Sovyet General Mihail Frunze ve Kliment Vorosilov'un heykeli yer almıştır. Anıtın yan yüzlerinde birer asker heykeli, üst kısmındaki madalyonlarda iki kadın portresi yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: (Ünal 2002: 62-67; Özkarabekir, 2020.; Kalkan, 2018).

¹¹ İstanbul'da yapılan seçimlerin semtlerine göre oy kullanma sırası, Beyazıt ikinci seçmenleri saat 10.00 ile 11.00 arasında oylarını kullanacak, Fatih, 11.00- 12.00; Adalar ve Bakırköy, 12.00- 13.00; Sarıyer ve Beykoz, 13.00- 14.00; Kadıköy- Üsküdar, 14.00- 15.00; Beyoğlu, 15.00- 16.00; Beşiktaş, 16.00- 17.00 saatleri arasında oy kullanmışlardır (Cumhuriyet, 1935).

¹² Kütahya, Tokat, Yozgat illeri için birer bağımsız milletvekili kontenjanı bırakılmış olmasına rağmen bağımsız milletvekili çıkmamıştır (Cumhuriyet, 1935).

6. Berç Keresteciyan (Afyon)	666 oy
7. Tayfur Sökmen (Antalya)	588 oy
8. Dr. Samuel Abravaya (Niğde)	503 oy
9. Hüsnü Kitapçı (Muğla)	453 oy
10. İstemat Zihni (Eskişehir)	422 oy
11. Mustafa Ensoy (Çankırı)	412 oy
12. Nuri (Kastamonu)	348 oy
13. Emekli General Rafet Bele (İstanbul)	290 oy

Seçimlerin bitmesi ile birlikte milletvekili mazbataları hazırlanmıştır. Afyonkarahisar milletvekilliğine seçilen yedi kişinin mazbataları 17 Şubat 1935 tarihli tezkere ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur (BCA, 1935). Afyonkarahisar yedi milletvekilllerinden biri olan Berç Keresteciyan Türker'in TBMM V. Dönem Zabıt Ceridesi Tutanaklarına göre mecliste toplamda altmış altı defa söz aldığı görülmüştür. Söz aldığı konu dağılımına bakıldığında kanun maddeleri ve bütçe konularının ön plana olduğu görülmüştür. Böylece devlet demir yolları, limanları, hava yolları hakkındaki bazı kanun maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanunlara bazı yeni maddelerin eklenmesini önermiş, bankalar kanunu, Türk ceza kanunu, merkez bankası kanunu, kanunların ilan şekli konularında da görüş belirtmiştir. Bütçe konusunda ise iktisat vekaleti bütçesi, İzmir liman işleri bütçesi, iktisat, adli, sıhhat, içtimai, dahili, ziraat vb. bakanlıkların bütçesi hakkında fikir belirttiği görülmüştür (TBMMZC, 1935- vd.). Aynı zamanda afyon satışı konusunda yaşanan zararın sebepleri hakkında bilgi vermiş, orman yangınları ve Kızılay gelirlerinin artırılması konusunda da düşüncelerini beyan etmiştir (BCA, 1935- vd.).

Berç Keresteciyan Türker'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde dikkat çeken konuşmalarına kısaca değinecek olursak, Muvazenei Umumiye Kanun layihası konusunda söz alıp Maliye Bakanlığı'nın vergi teklif ederken memleketin her yerinde etraflı bir inceleme yapması gerektiğini, böylece her sınıf mükellefin mali vaziyetini öğrenmeli ve ona göre tedbirler alması gerektiğine dair öneride bulunmuştur (TBMMZC, 1935: 165-166). Türkiye ile Yugoslavya arasında afyon üretimi ve ticareti işlerine dair imzalanan antlaşmaya siyasetin karıştığını, yani Cemiyeti Akvam kurduğu afyon karteli ile kendi menfaatleri doğrultusunda afyon ticaretini yürüterek Türkiye'nin ticaretini felce uğrattığını belirtmiştir. Milli ticaretin hassas bir mesele olduğunu, bu nedenle iktisat, inhisar ve ziraat vekaletlerinin bir tetkik komisyonu kurmalarını, hariciye vekaletinin de oluşturulacak komisyonu desteklemesini rica edip milli menfaatlerin korunması düşüncesinde olduğunu ifade etmiştir (TBMMZC, 1935: 137-138). Bankalar kanunu layihasını incelediğini ve böyle bir kanuna çoktan beri ihtiyaç olduğunu, çünkü başıbozuk bankalar bulunduğu gibi birbirine zıt kuralları uygulayanların bulunduğunu açıklamıştır (TBMMZC, 1936: 2-3). Merkez bankası kanun hükümlerinde yapılan düzenlemeleri uygun görmüş, böylece milli kalkınmanın hızlanacağını belirtmiştir (TBMMZC, 1938: 318-319). İş kanunu layihasının beşinci maddesinin grevlere yol açacağını İngiltere, Amerika örnekleri üzerinden açıklamış, oluşacak durumların önüne geçmek için layihaya yeni bir maddenin eklenmesini teklif etmiştir (TBMMZC, 1936: 63-64). Aynı şekilde devlete karşı işlenen suçların gayet ağır suçlar olduğundan her bir suç için Türk Ceza kanununda mevcut bulunan cezaların azami derecede yükseltilmesini ve tek bir ceza tipine dönüştürülmesini teklif etmiştir (TBMMZC, 1936: 217). Şeker tüketimi ve gümrük resimleri hakkında kanun münasebetiyle söz aldığı önceki dönemlerde şeker ithal edilirken cumhuriyet hükümetinin açtığı fabrikalar sonucu milletin artık şeker alabildiğini belirtmiştir. Fakat bazı tüccarların şeker depolayıp yüksek kar ile halka sattığını, öncelikli olarak halkın haklarının gözetilmesi gerektiği fikrinde olduğunu, çıkarılacak kanunda bu durumun göz önünde bulundurulmasını rica etmiştir (TBMMZC, 1935: 150).

Maarif Vekaleti bütçesi üzerine söz alan Berç Keresteciyan Türker, milletin ilerlemesi ve her milletten üstün olmasını arzu ettiğini belirtip niçin çocuklarımız senelerden beri Robert Koleje, Firerler Mektebine, kızların Sen Jeanlara gönderildiğini meclise sormuş, ardından maarif bakanından yeni okulların açılmasını rica etmiştir. Zenginlerin de çocuklarını Cambridge, Oxford üniversitelerine değil kendi üniversitemize göndermelerini, boş yere paranın Avrupa'ya gitmemesini temenni etmiştir (TBMMZC, 1935: 255). Maarif Vekaleti bütçe aldığı sürece okul sayısını arttırmaya çalışsa da Anadolu'nun birçok yerinin okulsuz olduğu gibi öğretmen sıkıntısının yaşandığını belirttikten sonra okullardan her yıl mezun olanlar Anadolu'ya öğretmen olarak gönderilemez mi sorusu ile düşüncesini ortaya koymuştur (TBMMZC, 1938: 218).

Berç Keresteciyan Türker, İskenderun ve Antakya konusunun ülke için hayati bir mesele olduğunu, mantıklı bir siyaset ile durumun lehimize çevrilebileceğini ve bölgeyi Fransız mandasından kurtarmanın kutsal bir vazife olduğunu belirtmiştir. Ardından mesele halledilinceye kadar sancaktaki halkın tazyik edilmeyeceğine dair hükümetimiz Fransa'dan teminat almış mıdır sorusunu meclise yöneltmiştir (TBMMZC, 1936: 76). Hatay'ın anavatana bağlanmasının milli varlık meselesi olduğunu, Hatay'ın resmi dilini Türkçe, mali ve idari işlerine sahip bağımsız bayrağı ile Türkü temsil edeceğini belirtmiştir (TBMMZC, 1937: 168). Hatay Ermenilerine seslenerek dünyanın en büyük milletinin Türkler olduğunu, ona sarıldıkları sürece saadete kavuşacaklarını ifade etmiştir (TBMMZC, 1938: 264-265). Böylece milli sınırların önemine dikkat çekmiş olduğu gibi milli birliğin sağlanmasına dair düşüncelerini de ifade etmiştir.

Sonuç

Yeni Türkiye Devleti kurulduğu günden itibaren Osmanlı Devleti Anayasasını ve seçim kanunlarını devralmıştır. Bir oluşum süreci içinde bulunan Türkiye Devleti, dönemin koşulları, yaşanan gelişmeler, modernleşme, inkılaplar gibi birçok faktörün etkisiyle gerek anayasada gerekse seçim kanunlarında yeniliklere gitmek durumunda kalmıştır. Dört yılda bir yapılan genel seçimlerde zamanı uygun görüldüğünde seçim kanunu alt maddelerinde değişikliklere gidilmiştir. Bu değişikliklerden biri de 5 Aralık 1934 tarihinde Başvekil İsmet İnönü ve milletvekili arkadaşları tarafından meclise sunulan seçim kanunu 10 ve 11'inci maddelerinin değişikliği teklifi olmuştur. Teklif tasarısı 258 milletvekilinin oyu ile kabul edilmiş ve kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkına sahip olmuş, 8 Şubat 1935 tarihli genel seçimlerinde 17 kadın milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir.

8 Şubat 1935 tarihli genel seçimlerinin dikkat çeken diğer bir özelliği de azınlıkların bağımsız milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmelerine fırsat tanınmış olmasıdır. Özellikle cumhuriyetçi ve milliyetçi samimi vatandaşların mecliste yapacakları tenkitler önemsenmiş, 16 ilde birer milletvekili aday yeri boş bırakılmıştır. Bizzat Atatürk tarafından yapılan açıklamada bağımsız milletvekili adaylarına oy verilmesi istenmiştir. Bu açıklamalar üzerine bağımsız milletvekili adaylığına yoğun talep olmuştur. Birçok milletvekili adayı azınlık milletvekili değil de Türk vatandaşı milletvekili olarak adaylığını koymuş ve bu taleplerini basın yoluyla halka duyurmuştur.

Türk vatandaşı olarak bağımsız milletvekili adaylığını koyanlardan biri de Berç Keresteciyan Türker olmuştur. Afyonkarahisar ilinden milletvekili adaylığını gösterip 666 oy alarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir. Ailesi gerek baba tarafından gerek anne tarafından ülkeye büyük yararlılıklar göstermiştir. Kendisi de aynı şekilde ülkeye hizmet etmiş, Ermeni asıllı bir Türk vatandaşıdır. Bağımsız milletvekili adaylığını gösterdiği ilk günden itibaren basının ilgi odağı olduğu gibi Ermeni Cemaati'nin Laik Ermeniler İdare Heyeti tarafından da desteklenmiştir. Laik Ermeniler İdare Heyeti Başkanı Vahan Sürenyan tarafından kendisi için basın açıklamasında bulunmuş, özellikle Keresteciyan'ın milletvekili olmasının kendileri için bir iftihar vesilesi olacağı belirtmiş ve seçim günü yapılacak merasim ve sandık alayına katılmaları için İstanbul'da yaşayan Ermenilere çağrıda bulunmuştur. Başkan Vahan

Sürenyan'ın özellikle Keresteciyan için yaptığı açıklama dikkat çeken gelişmelerden biri olmuştur, çünkü Ermeni asıllı olan Samatya Ermeni Mektebi Müdürü Kevork Simkeşyan da Türk vatandaşı milletvekili olarak İstanbul'dan bağımsız milletvekili adaylığını göstermiştir (Cumhuriyet, 1935).

Sonuç olarak 8 Şubat 1935 milletvekili seçimlerinde ilk kez olarak hem kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi hem de azınlıklara ilk olarak bağımsız milletvekili hakkının tanınmış olması bakımından önem arz etmiştir. Bu yeni haklar bütün ülke tarafından büyük sevinç ve mutlulukla karşılanmıştır. Öyle ki 1908 yılında kullanılan oy sandığı çıkarılmış, çiçek ve bayraklarla donatılmış ve oluşturulan konvoy ile bir sandık alayı oluşturulmuştur. Taksim cumhuriyet abide meydanında merasim yapıldıktan sonra oy sandığı İstanbul Üniversitesi konferans salonuna götürülerek seçimler yapılmıştır. Tabii ki yaşanan bu gelişmelerin hepsi bir arada değerlendirildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem 8 Şubat 1935 tarihli genel seçimlerinin demokrasi alanında atılmış önemli bir adım olduğu görülmektedir. Bu nedenle 1935 genel seçimlerinin Türk siyasi tarihinde ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Özellikle Berç Keresteciyan Türker, Türkiye Büyük Millet Meclisi beşinci dönem milletvekili görevi süresinde söz aldığı sıralarda milli kalkınma, milli ekonomi, milli ticaret, milli sınırlar vb. konularının ön planda olduğu görülmüştür. Ayrıca ülkenin gelişmesi, eğitimin önemi, milli sınırların korunması ve toplumun refahının sağlanması için düşüncelerini belirttiği gibi gerektiği zaman kanun tekliflerinde de bulunduğu dikkat çekmiştir.

Kaynakça

- “Ah Şu Ermeniler ve Berç Türker Keresteciyan, *Kocatepe*, 19 Haziran 2021.
- Alkan, M. Ö. (2006) Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyona Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri, *Anayasa Yargısı Dergisi*, 23: 133-165.
- “Atatürk’ün Beyannamesi”. *Milliyet*, 3230. 5 Şubat 1935. s. 1,5.
- “Atatürk’ün Millete Beyannamesi”. *Cumhuriyet*, 3853. 5 Şubat 1935. s.1.
- “Atatürk’ün Ulusa Beyannamesi”. *Anadolu*, 6131. 5 Şubat 1935. s. 1-2.
- “Atatürk’ün Ulusa Beyannamesi”. *Zaman*, 228. 5 Şubat 1935. s. 1-2.
- BCA.MGM. 075.492.16. 2;3;4 / 78. 27 Şubat 1935.
- BCA.MGM.030.10.0.0/ 8.49.12, 9 Ekim 1935.
- BCA.MGM.030.10.0.0/ 8.49.13, 10 Ekim 1935.
- BCA.MGM.030.10.0.0/ 4.21.3, 26 Mart 1936.
- BCA.MGM.030.10.0.0/ 4.21.16, 17 Mart 1937.
- “Berç Keresteciyan Efendi”, Çapanoğlu, A.K. *Yozgat*, 26 Nisan 2018.
- Biçici, M. (2019) Kadim Dostlukta Bir Çınar: Berç Keresteci Türker, *TİSAD*, 6 (23): 85-97.
- “Bu Sabah On Birde Reylerin Atılması Başladı”. *Akşam*, 5858. 8 Şubat 1935. s. 1,4.
- “Büyük Önderin Beyannamesi”. *Son Posta*, 1620. 5 Şubat 1935. s. 1,3.
- “C. Halk Fırkası Sayılab Namzedleri Listesi Çıktı”. *Anadolu*, 6131. 5 Şubat 1935. s. 1,4.
- Çelebi, M. *Taksim Cumhuriyet Anıtı*, Atatürk Ansiklopedisi, <https://aturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/taksim-cumhuriyet-aniti/>, Erişim Tarihi. 20 Kasım 2021.
- Erat, M. (2020) Cumhuriyet Döneminde Türkiye’deki Ermenilerin Faaliyetleri (1923-1945), *Troyacademy*, 5(2), 295- 328.

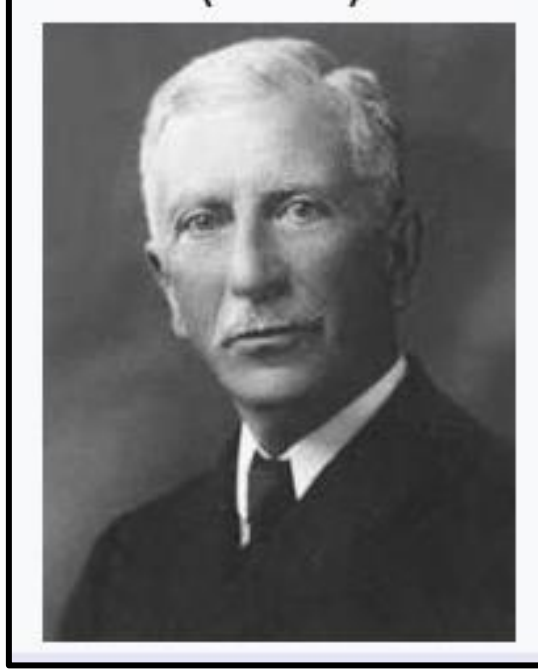
- Erkmen, A. (2019) İki Dereceli Genel Seçimlerden Tek Dereceli Demokratik Seçimlere Yaşanan Süreç, *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 6(33): 608-622.
- “Fırka Namzetleri Her Tarafa İttifakla Saylav Seçildi”. *Akşam*, 5859. 9 Şubat 1935. s. 1,4.
- “Halk Fırkası Yeni Saylav Namzetleri Tespit Edilmeye Başlandı”. *Zaman*, 225. 2 Şubat 1935. s. 1.
- “İstanbul Dün Yeni Saylavlarını Seçti”. *Milliyet*, 3234. 9 Şubat 1935. s. 1,6.
- Kalkan, A. (2018) *Taksim Cumhuriyet Anıtı: Tarihçesi ve Heykellerin Hikayesi*, Arkeo Polis, <https://arkeopolis.com/taksim-cumhuriyet-aniti-tarihcesi-ve-heykellerin-hikayesi/>, Erişim Tarihi. 5 Kasım 2021.
- “Kamâl Atatürk’ün Türk Ulusuna Beyannamesi”. *Akşam*, 5855. 5 Şubat 1935. s. 1,8.
- Kayalı, H. (1995) Elections and the Electoral Process in the Ottoman Empire 1876-1919, *International Journal of Middle East Studies*, 27(3): 265-286.
- Keresteciyan, B. (1912) *Dictionnaire Etymologique de la Langue Turque*, Londra.
- Keresteciyan, B. (1989) *AnaBritannica Ansiklopedisi*, C.13: 204.
- “Kim Bu İbrahim Türker”, Küçük, C. *YeniŞafak*, 28 Nisan 2013.
- “Mebuslar Bugün Seçiliyor, Sandık Alayı Saat 8,5’te Başlıyor...”. *Zaman*, 231. 8 Şubat 1935. s. 1-2.
- “Müstakiller”. *Milliyet*, 3234. 9 Şubat 1935. s. 1.
- “Müstakil Mebuslar”. *Akşam*, 5859. 9 Şubat 1935. s. 1.
- “Müstakil Namzetlerden Hangileri Kazanacak”. *Anadolu*, 6131. 5 Şubat 1935. s. 2.
- “Müstakil Saylavlar”. *Cumhuriyet*, 3853. 5 Şubat 1935. s.1,8.
- “Müstakil Saylavlar Kaçar Reyle Seçildiler?”. *Anadolu*, 6135. 10 Şubat 1935. s. 6.
- “Müstakil Saylavlıklara Namzetler”. *Zaman*, 227. 4 Şubat 1935. s. 1-2.
- “Müstakil Saylav Namzetlerinin Söyledikleri”. *Akşam*, 5855. 5 Şubat 1935. s. 1,4.
- “Müstakil ve Kadın Namzedler”. *Cumhuriyet*, 3854. 6 Şubat 1935. s.1.
- Olgun, K. (2011) Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27: 1-36.
- “Önder Atatürk Bir Beyanname Neşretti”. *Cumhuriyet*, 3851. 3 Şubat 1935. s.1.
- “Önder Atatürk’ün Beyannamesi”. *Anadolu*, 6131. 4 Şubat 1935. s. 1-2.
- Özer, S. (2013) Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29 (85): 131- 168.
- Özkarabekir, C. (2020) *Cumhuriyet Anıtının Hikayesi*, İstDergi 002 <https://www.istdergi.com/sehir/mimari/cumhuriyet-anitinin-hikayesi>, Erişim Tarihi. 15 Kasım 2021.
- Pamukciyan, K. (2003) *Biyografileriyle Ermeniler*, (Haz. Osman Köker), İstanbul, Aras Yayıncılık.
- “Saylavlarımız Bugün Seçiliyor”. *Milliyet*, 3233. 8 Şubat 1935. s. 1,5.
- “Saylav Namzedleri Anlaşıldı”. *Son Posta*, 1620. 5 Şubat 1935. s. 1,6.
- “Saylav Namzedleri Listesi Yarın İlan Edilecektir”. *Cumhuriyet*, 3852. 4 Şubat 1935. s.1.

- “Saylav Namzetleri Ayrılıyor”. *Cumhuriyet*, 3850. 2 Şubat 1935. s.1,4.
- “Saylav Namzetleri Bugün İlan Edilecek”. *Zaman*, 227. 4 Şubat 1935. s. 1-2.
- “Saylav Namzetlerinin İsimleri”. *Akşam*, 5855. 5 Şubat 1935. s. 1.
- “Saylav Namzetleri Tespit Ediliyor”. *Anadolu*, 6130. 3 Şubat 1935. s. 1.
- “Saylav Seçimi Dün Bitti”. *Cumhuriyet*, 3857. 9 Şubat 1935. s.1,6.
- “8 Dil Konuşan, Günde 10 Saat Çalışan Bir Saylavımız” *Akşam*, 5865. 15 Şubat 1935. s. 7,10.
- Sezer, A. (1998) Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis’teki Çalışmaları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14 (42): 889-905.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1923). 1 (28) 10: 320.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1934). 4 (25) 12: 80-88.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1934). 4 (25) 12: 82-83.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1935). 5 (3) 27: 165-166.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1935). 5 (3) 29: 245.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1935). 5 (3) 29: 248.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1935). 5 (4) 37: 150.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1935). 5 (4) 37: 137-138.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1936). 5 (12) 72: 2-3.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1936). 5 (12) 74: 63.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1936). 5 (12) 78: 217.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1936). 5 (13) 8: 76.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1937). 5 (15) 30: 168.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1938). 5 (25) 67: 218.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1938). 5 (25) 68: 264-265.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1938). 5 (26) 80: 318- 319.
- T.C. Resmî Gazete, Kanunlar, 2877 (1934): 1.
- “Tufan Türeñ: Berç Keresteciyan Efendi’nin Öyküsü”, Kalafat, H. *Hürriyet*, 1 Haziran 2001.
- “Türkiye’nin ilk azınlık milletvekili: Afyonkarahisar Milletvekili Berç Keresteciyan”, Turan, O. *Afyonnews*, 28 Ekim 2019.
- Türkmen, İ. (2008) I. TBMM Hükümeti Döneminde İsmail Fazıl Paşa’nın Nafia Vekilliği Görevi (1921-1921), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, X (3): 135-158.
- “Türk Ulusu Atatürk’ün İsteddiği İtimadı Bir Kere Daha Gösterdi”. *Cumhuriyet*, 3857. 9 Şubat 1935. s.1,7.
- “Türk Ulusu Bugün Reyini Veriyor”. *Cumhuriyet*, 3856. 8 Şubat 1935. s.1,6.
- Ünal, E. (2002) Taksim Cumhuriyet Anıtı, *Popüler Tarih*, 62- 67.
- “7 Müstakil Namzed Daha!”. *Cumhuriyet*, 3855. 7 Şubat 1935. s.1.
- “Yeni Saylavlar Cuma Günü Memleketin Her Tarafında Seçilmiş Olacaklar”. *Milliyet*, 3231. 6 Şubat 1935. s. 1,6.

“Yeni Sayımlar Dün Seçildi, Mebusların 17’si Bayan, 13’ü Müstakil...”. *Zaman*, 232. 9 Şubat 1935. s. 1-7.

Ekler

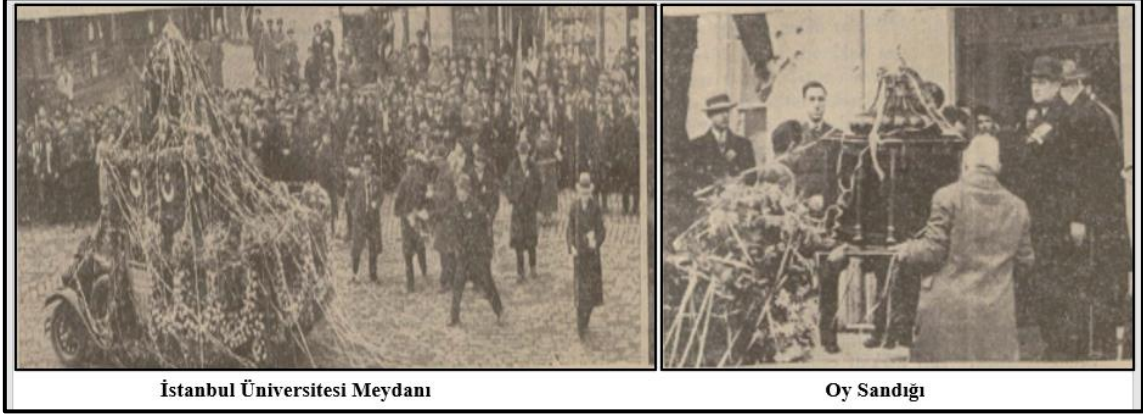
Görsel 1. Berç Keresteciyan Türker

Görsel 2. Taksim Meydanı’nda yapılan seçim merasimi ve sandık alayı

Görsel 3. İstanbul Üniversitesi Meydanı ve oy sandığı

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.